

ОСОБЛИВОСТІ ЛАНДШАФТНОЇ СТРУКТУРИ КЛЮЧОВОЇ ДІЛЯНКИ В БАСЕЙНІ СЕРЕДНЬОГО ХОРОЛУ

Викладено результати польових і камеральних ландшафтних досліджень, які виконані на тестовій ділянці, розташованій у середній течії р. Хорол. Наводиться перелік типів місцевості і домінуючих урочищ території досліджень, створена її ландшафтна карта. Відзначено, що на сучасному етапі більшість природних комплексів ключової ділянки є досить динамічними, що пов'язано з ренатуралізацією антропогенно-перетворених ландшафтів, які переважають на цій території. Висвітлюються також деякі питання динаміки природно-територіальних комплексів.

Постановка проблеми. Проведення ландшафтознавчих досліджень визнається необхідною та обов'язковою умовою раціонального природокористування на певних територіях та при створенні й функціонуванні регіональної екомережі. Особливо це актуально в Україні, де завдяки високій техногенній трансформованості та порушеності ландшафтів, останні зазнали суттєвої деградації й деструкції.

Серед географів, що займаються проблемами природоохоронного ландшафтознавства [14], вже сформувалася думка про безперспективність поелементного збереження компонентів ландшафтів, оскільки кожен з них не може існувати поза будь-яким іншим компонентом земної природи та їхньою структурно-функціональною цілісністю – ландшафтом.

У зв'язку з цим, набуває актуальності проблема регіональних ландшафтознавчих досліджень, без яких проєктовані заходи по створенню екомережі будуть позбавлені низки принципів, навіть вирішальних організаційних заходів. З іншого боку, варто погодитися з думкою [8] щодо недостатньої загальної ландшафтознавчої вивченості обраної нами території дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Природні комплекси басейну р. Хорол давно знаходяться у полі зору географів-ландшафтознавців. Традиційно, першими вченими, які дали наукову характеристику цієї території, стали геологи, що проводили тут свої галузеві дослідження. Характеристику літогенної основи ландшафтів дали у ході своїх експедицій професори О.В. Гуров і П.Я. Армашевський; результати їх польових досліджень увійшли до фундаментальних праць позаминулого й початку минулого століття [1, 6], що не втратили свого наукового значення і дотепер. Одразу після цього [4] були досліджені й інші компоненти ландшафту, зокрема геологічна будова, оро-гідрографія, ґрунти, клімат і флора [9].

Наступні комплексні (у т.ч. й експедиційні), дослідження на території басейну р. Хоролу були проведені у 60-х роках ХХ століття, представниками харківської школи ландшафтознавців [3]. Результати їхньої роботи пізніше

увійшли до солідної наукової праці, присвяченої фізико-географічному районуванню УРСР [15].

Після цього, детальних комплексних фізико-географічних досліджень в межах басейнової системи р. Хорол не проводилося. Дослідники зосереджувалися або на вивченні окремих компонентів ландшафту (гідрологічний режим, лісова таксація, земельна оцінка), або обмежувалися аналізом результатів попередніх досліджень [11].

Постановка завдання. Завданням роботи є вивчення сучасної ландшафтної структури території дослідження як передумови створення регіональної екомережі. Варто лише згадати, територія Полтавської області, до якої входить більша частина басейну р. Хоролу, й досі немає опублікованої детальної ландшафтної карти [8].

Крім того, за останні майже півстоліття її природно-територіальні комплекси (ПТК) продовжували існувати і функціонувати в різних умовах – спочатку за високого сільськогосподарського та інших видів антропогенного навантаження, що призвело до практично повної заміни природних комплексів антропогенно-перетвореними (ПАТК). В останнє десятиріччя у багатьох ПАТК змінилися (зникла) підтримка їх антропогенної складової; у різних природних комплексах розпочалися процеси ренатуралізації ландшафтів, що мають вигляд суцесійних змін у бік повернення до їх корінних (вихідних) характеристик чи властивостей.

Разом з тим, антропогенне навантаження не зникло зовсім. Швидше можна говорити про зміни у його структурі. Свій відбиток на функціонування ландшафтів басейну р. Хорол може накласти і земельна реформа, зокрема проведене розпаювання земель та приватизація колишніх колгоспних лісових масивів.

Як ПТК, так і ПАТК є динамічними єдностями [13]. Досліджуючи цю динамічність В. Артишук і В. Мартинюк приходять до висновку про доцільність розрізнення активних, реліктових і консервативних урочищ [2]. Роблять вони це слідом за Б.Б. Полиновим, хоча у нього такий поділ стосується інших показників [12]. Дещо подібним до поділу В. Артишука і В. Мартинюка є поділ корінних фацій у Г.П. Міллера [10] на стійкі та лабільні або серійні.

Підтримуючи думку [2] про те, що з самих назв ПТК не завжди стає зрозуміло в якому напрямку розвивається та чи інша ділянка місцевості, навряд чи можна погодитися з поняттями, які запропоновані ними. Хоча дійсно, досить часто на території окремих урочищ виникають ланки, які з часом розвиваються у відособлені урочища. В більшості випадків така ланка є прообразом майбутнього урочища. В роботі [5] подібна ділянка називається „простим мікроурочищем”; В. Артишук і В. Мартинюк називають її „активним мікроурочищем”.

Однак зазначимо, що поняття „активне” урочище не передає „напрямку”, спрямованості активності (крім того, тоді, за логікою, повинні бути й „пасивні” урочища). Поняття „реліктове” урочище, на нашу думку, швидше вказує на вік урочища, ніж на зміну його площі. Разом з тим, термін

„консервативне” урочище є вдалим. Тому, замість „активного” і „реліктового” урочища, ми пропонуємо вживати інші поняття, назви і визначення яких будуть наведені дещо нижче.

Виклад основних результатів. Територія ключової ділянки розташована в межах Псел-Сульського (Миргород-Ромоданівського) фізико-географічного району у складі Північної лісостепової області Придніпровської низовини [3]. Особливості її ландшафтної територіальної структури вивчалися за детальними картографічними матеріалами та у ході польових обстежень сезонів 2003-2004 років.

Проаналізувавши ландшафтну структуру території дослідження, в її межах нами було виділено 3 види ландшафтів та 6 типів місцевостей, у яких поєднується 18 урочищ (тут і далі ми маємо на увазі – тип урочища); створено також їх кадастр і ландшафтну карту (рис. 1).

Методика створення таких карт, крім усього іншого, передбачає проведення детальних і комплексних ландшафтознавчих досліджень на території ключових (тестових) ділянок, одна з яких і була обрана нами для вивчення. Наша тестова ділянка розташована у середній течії р. Хоролу, являє собою типову частину його басейнової ландшафтно-територіальної системи площею 3829,4 га і територіально співпадає з межами Ручківської сільської ради Гадяцького району Полтавської області.

Досліджуючи розвиток урочищ цих трьох видів ландшафтів, ми дійшли висновку про доцільність розрізнення серед них інвазійних, регресивних (лабільних) і консервативних (стійких) урочищ. Інвазійними слід називати ті ПТК, які збільшуються в розмірах, а реліктовими – такі, площа яких зменшується. Консервативні – це сталі ПТК, площі яких протягом тривалого часу не суттєво змінюються. Прикладом регресивних урочищ є старичні зниження із заростаючими озерами, зайняті очеретяно-рогозовою рослинністю і болотистими луками на мулуватоболотних і лучно-болотних ґрунтах. В ході заростання озера старичне урочище зникне і представлятиме, очевидно, серію фацій на збільшеному за площею інвазійному урочищі центральної заплави.

Ландшафтна структура території дослідження

Проаналізувавши ландшафтну структуру території дослідження, доцільно зупинитися на виділенні в її межах таких ландшафтів, типів місцевостей та урочищ.

Вододільні ландшафти

Ландшафти даної групи знаходяться на межиріччі Сули та Хоролу і характеризуються переважанням у їх структурі *давньо-балочного межирічного* типу місцевості. В східній частині цього типу місцевості, на межі з прирічковими ландшафтами, знаходяться група *яружних урочищ*. Яри починаються на вододілі, де мають активну форму, а потім переходять на корінний берег, з'єднуються, і в долині р. Хорол утворюють конус виносу.

Таким чином – це ціла система урочищ, які об'єднуються між собою, проходячи через різні ландшафти і типи місцевості, тож їм доцільно дати термін „транзитні урочища”. Активні (діючі) яружні урочища спостерігаються лише на вододілі. Решта цього ПТК на початку 60-х років ХХ століття була штучно заліснена. Але поряд з позитивною дією антропогенного фактору, зараз спостерігаються і негативні явища – відбір лесових (глинистих) порід для потреб населення, який призвів до посилення несприятливих екзодинамічних геоморфологічних процесів (обвали, осипи, прискорена лінійна ерозія).

Найбільші за площею ділянки в межах *межирічного давньо-балочного типу місцевості* займають *урочища міжбалочних вододілів* під агроценозами на місці степів та зведених лісів на чорноземах вилугуваних та глибоких малогумусних карбонатних. Тут переважають рівнинні території з невеликими улоговинами та окремими незначними зниженнями і підняттями. Урочища цього типу є класичним прикладом антропогенно-перетворених ландшафтів. Проте, в зв'язку з економічним колапсом у локальному сільськогосподарському виробництві, в даний час припинилося підтримання антропогенної складової цих систем, внаслідок чого розпочалася їх ренатуралізація у вигляді початкових етапів сукцесії у бік засміченого бур'янами „псевдостепоного” угруповання.

Урочища міжбалочних вододілів перемежуються з ділянками *урочищ давніх балок* з лучно-степовою рослинністю на чорноземах середньозмитих. Із злаків тут поширені тонконіг вузьколистий та бульбистий, пирій повзучий, типець борознистий. Серед різнотрав'я переважають молочай лозний, подорожник ланцетолистий, спориш, гикавка сіра, коров'як, кульбаба, синяк звичайний, злинка канадська.

Місцеве населення одне з урочищ такого типу називає „Долина”, інше – „Діброва”. По території урочища „Долина” проходить залізнична колія Гадяч-Лохвиця. Урочище „Діброва” межує з територією нашої ключової ділянки. До неї належить східний схил урочища, який штучно заліснений березою бородавчастою.

З південного заходу на північний схід через вододільне плато приходить широка прохідна долина яка відкривається в заплаву р. Хорол. Іншим своїм краєм дана прохідна долина відкривається в долину р. Бодаква (басейн Сули). Вона утворює *межирічний давньо-долинний тип місцевості*. По дну долини спостерігається система знижень, що є залишками невеликого водотоку, який впадав у праву притоку Хорола – р. Татарин. Внаслідок розорювання схилів долини і занесення її мулом цей водний потік припинив своє існування. Урочища придолинних схилів або ж зайняті під агроценози, або ж перебувають на початковій стадії ренатуралізації.

На західному схилі прохідної долини знаходиться заліснена балка, що поросла вербою та кленом на чорноземах слабо- та середньозмитих та болотних ґрунтах. Це – ПТК типової байрачної діброви. Припинення підтримки антропогенної складової колишньої каскадно-ставкової системи в її

межах, призвело до замулення водойм і їх трансформації в систему *урочищ заболочених знижень*, вкритих болотною рослинністю.

Дно долини займає *урочище розораних вологих та перезволожених луків* під агроценозами на лучно-чорноземних ґрунтах та чорноземах намитих на лесовидному делювії. Як і більшість території дослідження, ці ділянки зараз не перебувають під обробітком. Тут сформувався густий травостій пірію повзучого з домішками осоту рожевого та щавлю кінського.

Прирічкові (схиліві) ландшафти

Ландшафти цієї групи займають крутий слаборозчленований прирічковий схил долини р. Хорол з лісовою та лучно-степовою рослинністю на чорноземах опідзолених середньозмитих. Тут сформувалися *урочища нагірних дібров, остепнених луків та ярів*, що зазвичай мають місцеві назви. В дібровах домінантами є дуб, клен, ясен, липа. Чагарникова рослинність представлена ліщиною, кленом татарським. В травостой домінують копитняк, кропива, чистотіл.

Цікавою в урочищі „Підгора” є фація очеретяної рослинності крутого схилу на сильнозмитих чорноземах. Ця фація утворилася недавно і є дуже динамічною. Під час проведення дорожньо-будівельних робіт тут зчистили поверхню схилу, що призвело до активізації гравітаційних екзоднамічних процесів – почалися осипи і зсуви. У зв’язку з близьким до поверхні заляганням рівня ґрунтових вод відбулося обводнення ділянки із заміною злаково-різнотравного травостою угрупованням очерету.

Зустрічаються на схилах і діючі яри. Звичайно, вони менш потужні ніж транзитні, про які йшла мова вище, проте є суттєвим структурним і генетичним елементом цих ПТК. Активні яружні урочища є відносно молодими – їх утворення спровоковане посиленням ерозійних процесів внаслідок руйнування ґрунтового покриву. Останнє було пов’язане з відбором населенням для різних потреб глинистих порід з численних „глинищ” і прикопок. Після припинення такої антропогенної дії більшість активних яружних урочищ перебувають у фазі затухання, інколи нагадуючи балки. Зараз днища ярів і балок досить часто використовують як несанкціоновані сміттєзвалища.

Долинні ландшафти

Ці ландшафти в межах ключової ділянки об’єднують декілька типів місцевостей, що розташовані на різних висотних рівнях. Найнижчим в гіпсометричному положенні є *заплавний тип місцевості*. Заплава р. Хорол досягає ширини 500 м і має слабо-хвилястий, місцями пасмовий рельєф із зниженнями, що часто зайняті *урочищами старичних заболочених знижень* (заболоченими сагами). Вона піднесена над руслом на 1-1,5 м. Заплава періодично затоплюється повеневими водами, і використовується, в основному, як природні кормові угіддя.

На підвищених ділянках заплави, де поширені лучно-чорноземні ґрунти, сформувалися *урочища вологих луків* з мезофітними злаками й бобовими, що

частково розорані й використовуються під посіви сільськогосподарських культур.

Літогенною основою заплавного типу місцевості є сучасні алювіальні піщані і супіщані відклади. Вони мають сизувато-бурий колір, часто засолені чи оглеєні, шаруваті, являють собою щорічні наноси матеріалу під час розливу річки. На них сформувалися лучні, лучно-болотні та болотні солонцюваті ґрунти.

На підвищеннях заплави ґрунтоутворюючі породи представлені давніми алювіальними відкладами. Це шаруваті піски білого та жовтуватого кольору, відкладені в минулі часи, і облесовані суглинки. Фізичні властивості перших несприятливі, на них сформувались малородючі ґрунти. На облесованих суглинках утворилися більш родючі лучно-чорноземні суглинкові ґрунти.

Рослинність в заплаві представлена злаково-різнотравними та бобовими асоціаціями. Тут поширені тонконіг лучний, вівсяниця лучна, мітлиця повзуча, кульбаба, щавель кінський, герань лучна. На заболочених місцях росте очерет, осоки, ситники, частуха подорожникова, рогіз широколистий. З деревної рослинності в заплаві на зниженнях росте вільха чорна та верби. На окремих ділянках можна зустріти червонокнижні рослини: пальчатокорінник м'ясочервоний та косарики тонкі. На жаль, через випасання худоби та господарську діяльність людини чисельність рідкісних рослин різко зменшується, а природні лучні угруповання знаходяться в умовах інтенсивної пасовищної дигресії.

Окремі урочища заплавного типу місцевості також є досить динамічними. Поблизу корінного берега р. Хоролу сформувалися *урочища притерасних знижень*, заболочених і зайнятих озерами. У середині 80-х років ХХ ст. ці заболочені зниження були меліоровані.

Урочища першої надзаплавної (борової) тераси формують *піщано-боровий тип місцевості*, який займає дуже обмежені площі на лівобережжі р. Хоролу.

Друга надзаплавна (однолесова) тераса р. Хорол неширока (до 1,0-1,5 км). Поверхня її рівнинна, у мікрорельєфі зустрічаються блюдцеподібні видовжені зниження, що періодично заливаються атмосферними та талими водами. Більшість поверхні тераси, окрім згаданих знижень, розорана, або ж знаходиться під забудовою.

Третя надзаплавна (дволесова) тераса піднімається над однолесовою пологим, а місцями відносно крутим (3-5°, 5-7°) уступом висотою 15-20 м. Рельєф другої лесової тераси широко-хвилястий, її поверхня ускладнена поодинокими блюдцеподібними зниженнями суфозійного генезису. Із сходу на захід уступ цієї тераси перерізають дві глибокі балки, які відкриваються на однолесову терасу. В них сформувалися урочища байрачних лісів, що також мають місцеві назви. Північне з них, називається „Мумутинець”, а південне – „Яковинець”. Серед деревостану переважають клен, верба, берест. В ур. „Мумутинець” є штучні насадження берези, в обох урочищах знаходяться ставки. В ур. „Яковинець” природно-антропогенний комплекс ставка

занедбаний, водойма заросла очеретом, рогазом, лепехою і перебуває в стадії заболочення.

На крайньому сході досліджуваної території дволесова тераса переходить у Хорольсько-Псільське вододільне плато. В межах обох лесових терас сформувалися *лесово-нижньотерасовий* та *древньо- (верхньо-) терасовий типи місцевості*, у складі яких переважають *урочища вирівняного розораного степу* на чорноземах глибоких малогумусних.

Кадастр головних типів місцевості і домінуючих урочищ, які зображені на рис. 1, виглядає наступним чином.

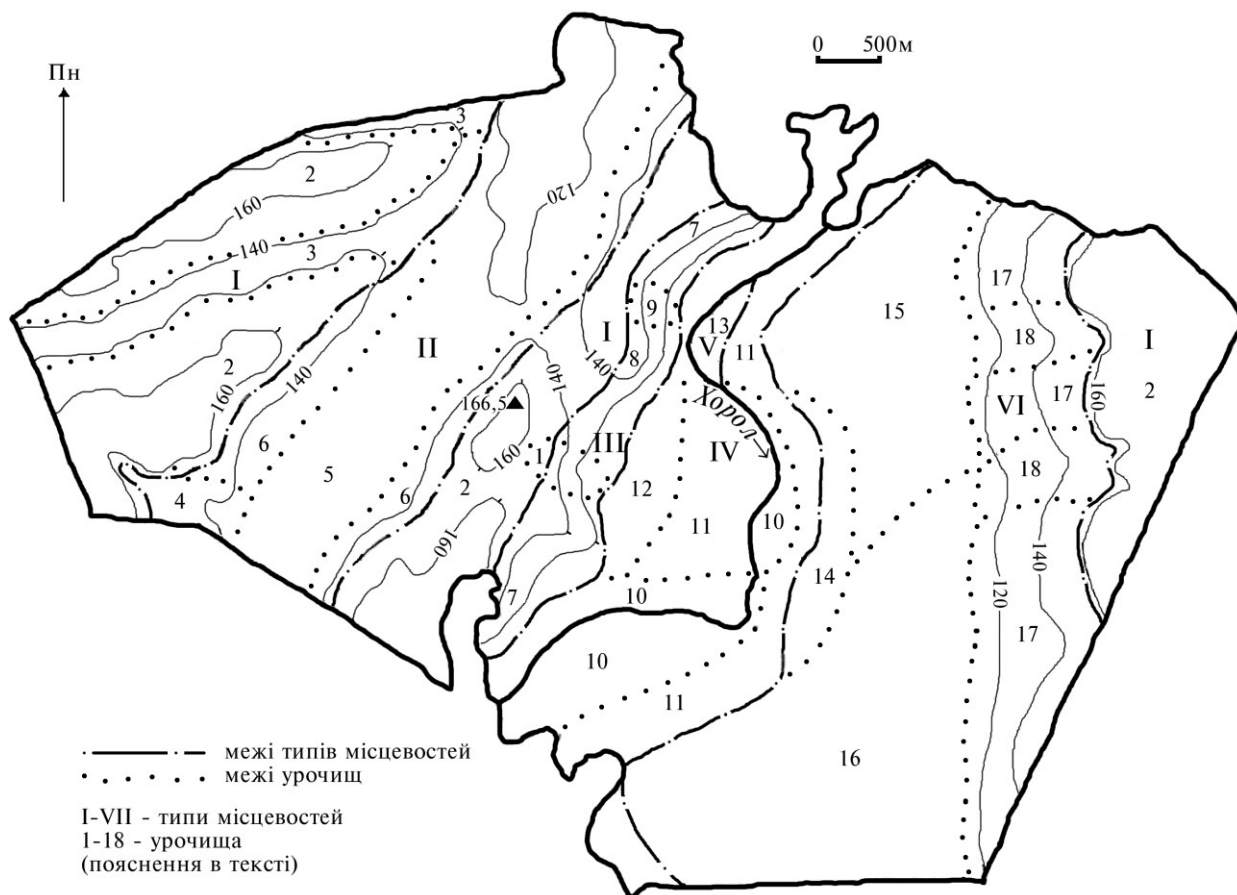

Рис. 1. Ландшафтна структура ключової ділянки в басейні середнього Хоролу.

Вододільні ландшафти

I. Межирічний давньо-балочний тип місцевості

Урочища:

- 1) яружні на чорноземах глибоких малогумусних сильнозмитих з виходами корінних порід^{*};
- 2) урочища міжбалочних вододілів під агроценозами на місці степів та зведених лісів на чорноземах глибоких малогумусних карбонатних та вилугуваних^{***};
- 3) урочища давніх балок з лучно-степовою рослинністю на чорноземах глибоких малогумусних середньозмитих^{**}.

II. Межирічний давньо-долинний тип місцевості

Урочища:

- 4) залісненених балок з вербою та кленом на чорноземах глибоких малогумусних слабо та середньозмитих, на болотних ґрунтах^{***};
- 5) розораних вологих та перезволожених луків під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних та чорноземах намитих на лесовидному делювії^{***};
- 6) розораних придолинних схилів під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних слабо- та середньозмитих^{***}.

Прирічкові (схилів) ландшафти

III. Прирічковий (схилів) тип місцевості.

Урочища:

- 7) Крутих слаборозчленованих прирічкових схилів з кленово-липовими дібровами на чорноземах опідзолених середньозмитих^{***};
- 8) злаково-різнотравних остепнених луків на місці зведених широколистяних лісів на чорноземах опідзолених середньозмитих^{***};
- 9) діючих яружних урочищ на чорноземах опідзолених з виходами корінних порід^{*}.

Долинні ландшафти

IV. Заплавний тип місцевості

Урочища:

- 10) прируслової заплави з гігро- і гідрофітною рослинністю на лучних та лучно-болотних ґрунтах^{**};
- 11) центральної заплави з мезофітними злаками й бобовими на лучно-чорноземних та лучних ґрунтах^{*};
- 12) старичних і притерасних заболочених знижень з гігро- та гідрофітною рослинністю на торфувато-болотних ґрунтах^{**}.

V. Піщано-боровий тип місцевості

- 13) урочища борової тераси з сосновими лісами на піщаних ґрунтах^{***}.

VI. Лесово-терасовий тип місцевості

Урочища:

- 14) вирівняного степу під забудовою та присадибними ділянками на чорноземах глибоких малогумусних^{*};

15) розорані терасові урочища під агроценозами на чорноземах глибоких слабосолонцюватих^{***} ;

16) розорані терасові урочища під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних вилугуваних^{***} .

17) полого-схилових давніх терас під агроценозами на чорноземах глибоких малогумусних слабозмитих^{***} ;

18) байрачних лісів на чорноземах опідзолених середньозмитих та намитих^{***} .

* – інвазійні урочища

** – регресивні урочища

*** – консервативні урочища

Висновки. Незважаючи на загалом незначні розміри ділянки, в ході дворічних польових обстежень, навіть за наявності детальних картографічних матеріалів, не вдалося повністю з'ясувати всі особливості її структурної ландшафтної організації. Виникає необхідність продовження розпочатих досліджень, як з метою деталізації уже отриманих результатів, так і вивчення та спостереження за перебігом сучасних фізико-географічних процесів у ПТК і ПАТК.

Встановлено, що як ландшафтознавцям, так і спеціалістам екологічної й природоохоронної галузей слід звертати увагу на лабільні ПТК, як найбільш динамічні. Планується з'ясувати положення ключової ділянки в системі ландшафтних ярусів і екотонів Придніпровської низовини [7].

Вивчення особливостей ландшафтної структури ключової ділянки, яке передувє різним, у т.ч. ландшафтно-природоохоронним дослідженням, відіграють важливу роль у науковому обґрунтуванні формування, забезпечення функціонування та оптимізації екологічних мереж при новій стратегії охорони ландшафтного та біологічного різноманіття, яка відповідає концепції збалансованого розвитку. Головними особливостями цієї стратегії є перехід від ізольовано-локального до системно-регіонального природоохоронного підходу, а також перехід від переважно резерватного його способу до поєднаного і збалансованого вирішення природоохоронних і господарських задач.

Цього неможливо досягти без ландшафтної характеристики території, яка розкриває її морфологічну структуру, взаємозв'язок і напрямок сучасного розвитку природних комплексів, що її складають. Детальні ландшафтні карти можуть бути використані спеціалістами різних установ для розв'язання цих задач. Картування і стаціонарне вивчення ландшафтів від виду і нижче до рівня місцевостей і урочищ, дозволять повніше врахувати специфіку місцевих природних умов для забезпечення виконання принципу превентивності природоохоронних заходів.

1. Армашевскій П.Я. Общая геологическая карта России. Листъ 46-й // Труды геологического комитета. – 1903. – Т. XV. – №1.

2. Артищук В., Мартинюк В. Ландшафтна карта ключової ділянки „Стави-Корчицьке межиріччя” й деякі питання динаміки природних територіальних комплексів //

Регіональне географічне краєзнавство: теорія і практика. Матеріали Другого Всеукраїнського семінару, присвяченого 125-річчю фундатора української географії С.Л. Рудницького та 10-річчю заснування кафедри географії України Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка (10-12 грудня 2002 р.) – Тернопіль, 2002. – Ч.2. – С. 65-74.

3. Белосельская Г.А., Виленкин В.Л., Проходский С.И. Северная лесостепная область Приднепровской низменности // Материалы Харьк. отдела Геогр. общ-ва Союза ССР. – 1964. – С. 29-38

4. Богушевській С. Матеріали к оценке земель Полтавской губернии. Вып. VI. Гадячській уездъ. – Полтава: Изд. Полтавскаго губ. Земства, 1891.

5. Видина А.А. О диагностических признаках ландшафта и его морфологических областей // Ландшафтный сборник. – М.: Издательство Московского ун-та, 1970. – С. 160-179.

6. Гуровъ А. Геологическое описание Полтавской губернии. – Полтава: Изд. Полтавскаго Земства, 1888.

7. Корнус А.О. Ярусність ландшафтів лівобережного лісостепу України // Вісн. Харк. ун-ту. – 2002. – №563. – С. 167-169.

8. Маринич О.М. Наукові засади дослідження ландшафтного різноманіття України // Проблеми ландшафтного різноманіття України. – Зб. наук. праць. – К., 2000. – С. 11-16.

9. Матеріали к оценке земель Полтавской губернии. Естественно-историческая часть. Вып. XVI. – Полтава: Изд. Полтавскаго губ. Земства, 1894.

10. Міллер Г.П. Польове ландшафтне знімання гірських територій: Навч. посібник. – К.: ІЗМН, 1996. – 168 с.

11. Полтавська область: природа, населення, господарство. Географічний та історико-економічний нарис. – Полтава: Обласне управління по пресі, 1993. – 304 с.

12. Польшов Б.Б. Ландшафт и почва // Географические работы. – М.: Географгиз, 1952. – С. 357-365.

13. Солнцев Н.А. О взаимодействии живой и мёртвой природы // Вестн. Моск. гос. ун-та. Сер. География. – 1960. – №6. – С. 10-17.

14. Фаріон Ю.М., Чехній В.М. Ландшафтознавчі аспекти створення екомережі України // Укр. геогр. журн. – 2004. – №3. – С. 36-43.

15. Физико-географическое районирование УССР / Под ред. В.П. Попова, А.М. Маринича, А.И. Ланько. – К.: Изд-во Киев. ун-та, 1967. – 634 с.

SUMMARY

A.A. Kornus

The Features of Landscape Structure of the Key Site in the Basin of Middle Khorol

The results of field and office landscape studies performed on the test site, located in the middle reaches of the river Khorol are stated. A list of types of terrain and dominating tracts of the territory studies was completed and her landscape map was created. It was noted that at present the majority of natural complexes of the key area are quite dynamic, due to the re-naturalization of anthropogenically transformed landscapes that are dominate in this area. Some aspects of the dynamics of natural-territorial complexes are highlights.

Корнус А.О. Особливості ландшафтної структури ключової ділянки в басейні Середнього Хоролу / А.О. Корнус // Фізична географія та геоморфологія. – 2005. – Вип. 49. – С. 151-157.